

การสร้างความเป็นนานาชาติของสถาบัน อุดมศึกษาในฐานะกระบวนการ สร้างความเสมอภาคทางเพศ

Internationalisation of Higher Education for Gender Equality

รมเย็น โกไศยกานนท์
Romyen Kosaikanont

สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
School of Management, Mae Fah Luang University

Received: 1st June 2020

Revised: 8th June 2020

Accepted: 10th June 2020

¹ บทความนี้ปรับจากการแสดงปาฐกถา ณ การสัมมนา “The Roles of Higher Education Internationalization in Achieving Sustainable Development Goals: Gender Equality in the Thai Context” ณ โรงแรม Pullman Kingpower กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 16 ธันวาคม 2562 โดยสำนักยุทธศาสตร์ต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มูลนิธิฟูไลเบิร์ท ประเทศไทย SEAMEO RIHED และ UNESCO

Abstract

This article employs self-reflection method in revisiting 23 year experience of the author with various identities. These include 1. Thai women's studies scholarship student attending Master Program in Gender and Development in the United Kingdom, 2. New women's studies lecturer in Master of Arts (Women's Studies), Chiang Mai University who sit in the class of Shalardchai Ramitanondh, the co-founder of Women's Studies program, and 3. University's senior administrator in charge of internationalisation of the higher education institution. It is argued that with systematic design and clearly defined target, higher education internationalisation can be strategically utilized as a process to enhance gender equality and creating global citizen. The systematic design features 1. participative process of goal setting with specific focus on gender equality 2. the activity or program design ensuring meaningful interaction of people from various cultural backgrounds and identities and 3. a process of reflection of the learning including the link with women studies dimensions after the engagement of the higher education internationalisation.

Keywords: internationalisation of higher education; gender equality; global citizenship; identity

บทคัดย่อ

บทความนี้ใช้วิธีการสะท้อนตนเอง (self-reflection) ในหลายอัตลักษณ์ของห้วงเวลา 23 ปีที่ผ่านมา ทั้งในฐานะผู้รับทุนสตรีศึกษาจากประเทศไทยที่เข้าศึกษาในหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาเพศภาวะและการพัฒนา ณ สหราชอาณาจักร การเป็นอาจารย์สตรีศึกษาเต็มเวลาที่เข้าร่วมในชั้นเรียนของอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ หนึ่งในผู้ก่อตั้งหลักสูตรสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และผู้สอนรายวิชาทฤษฎีสตรีนิยม และการเป็นผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบงานด้านการสร้างความเป็นสากล เพื่อชี้ให้เห็นว่าแง่มุมหนึ่งของการสร้างความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาคือ การเปิดโอกาสให้ผู้คนที่มีความหลากหลายของภูมิหลังและวัฒนธรรมได้มีพื้นที่หรือกิจกรรมเพื่อการปะทะสังสรรค์ และมีปฏิสัมพันธ์กัน บทความนี้เสนอว่า หากมีการออกแบบที่ต่ออย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายแล้ว สถาบันอุดมศึกษาสามารถใช้กระบวนการสร้างความเป็นสากลในเชิงยุทธศาสตร์ในฐานะกระบวนการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ โดยทำผ่าน 1. กระบวนการตั้งเป้าหมายร่วมกันที่มีแง่มุมเฉพาะเจาะจงเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคทางเพศ 2. การออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ และ 3. กระบวนการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการหรือกิจกรรมสร้างความเป็นสากล ที่รวมถึงการเชื่อมโยงมิติของสตรีศึกษา

คำสำคัญ : กระบวนการสร้างความเป็นสากลอุดมศึกษา; ความเสมอภาคทางเพศ; พลเมืองโลก; อัตลักษณ์

บทนำ

ทบวงมหาวิทยาลัย² ได้มีการประกาศใช้แผนอุดมศึกษา 15 ปี ฉบับที่ 1 (2533-2547) Kanjananiyot, P. and C. Chattianwong. (2018) ซึ่งความน่าสนใจของแผนฯ ฉบับนี้คือมีการกล่าวถึงการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นสากล (Internationalisation) เป็นการเฉพาะเป็นครั้งแรก Jane Knight (2008) นักวิชาการด้านการศึกษาสากลชาติชาวแคนาดาชี้ว่าคำว่า “ความเป็นสากล” ปรากฏขึ้นครั้งแรกในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1990 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันและอ้างว่าความเป็นนานาชาติในอุดมศึกษาได้รับอิทธิพลสืบเนื่องจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์

Jane Knight ได้นิยามการสร้างความเป็นสากลไว้ว่าคือ “กระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายในการผสมผสานมิติของความเป็นสากล ความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือความเป็นโลกาภิวัตน์ไว้ในเป้าหมาย พันธกิจ และการบริหารจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อเพิ่มคุณภาพของการศึกษาและการวิจัยสำหรับนักศึกษาและคณาจารย์โดยรวม และเพื่อให้มีส่วนร่วมสร้างคุณค่าต่อสังคม” (Knight อ้างใน พรทิพย์ กาญจนนิตย์, 2563)

ในบรรดาข้อถกเถียงในแวดวงนักการศึกษาว่าด้วยเรื่องความเป็นสากล³ ประเด็นที่นับว่าสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งที่ถูกกำหนดนโยบายต้องมีความชัดเจนคือ การตอบคำถามว่าเราสร้างความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไปทำไม เพราะการตอบคำถามนี้ได้ก็เท่ากับเป็นการกำหนดเป้าหมาย อันจะส่งผลให้สามารถกำหนด แนวทางการพัฒนาความเป็นนานาชาติด้วยความชัดเจน ซึ่งนักวิชาการด้านการสร้างความเป็นสากลของอุดมศึกษาเห็นพ้องต้องกันว่าเป้าหมายของการสร้างความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาอาจมีความหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสถาบันการศึกษานั้น ๆ (Knight, 2003; De Wit, et al., 2015; McDermott, 2013, 2016; พรทิพย์ กาญจนนิตย์, 2563; Hudzik, 2011)

² ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลงานอุดมศึกษา ซึ่งในภายหลังได้มีการปรับโครงสร้างอีก 2 ครั้ง คือเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในปี 2546 และกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมในปี 2562

³ ในแวดวงการบริหารอุดมศึกษาทั่วโลกก็มีข้อถกเถียงในประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นสากลในอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ประเด็นถกเถียงสำคัญได้แก่ 1. นิยามของความเป็นสากลคืออะไร และใครควรเป็นผู้กำหนดนิยามเรื่องความเป็นนานาชาติ 2. เป้าหมายหรือเหตุผลความจำเป็นของสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างความเป็นสากลคืออะไร 3. การดำเนินการเพื่อสร้างความเป็นสากลมีรูปแบบอย่างไร และ 4. เราจะวัดผลว่าสถาบันหนึ่ง ๆ มีความเป็นสากลเพียงใดอย่างไร

Peter Meyer (2020) ผู้อำนวยการหลักสูตรอบรมคณบดีนานาชาติ (DAAD International Deans Course) และผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างความเป็นสากลอุดมศึกษาของเยอรมนีได้จัดกลุ่มเป้าหมายการสร้างความเป็นสากลไว้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. เป้าหมายทางเศรษฐกิจ กล่าวคือการสร้างให้การศึกษาเป็นสินค้าที่สร้างรายได้โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาต่างชาติหรือนักศึกษาท้องถิ่นที่ต้องการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันที่มีความเป็นสากล 2. เป้าหมายทางการเมือง กล่าวคือการสร้างความเป็นสากลของอุดมศึกษาเป็นอิทธิพลเชิงการเมือง โดยยกตัวอย่างการให้ทุนการศึกษาของเยอรมนีกับนักศึกษาที่มีศักยภาพ ซึ่งในภายหลังบุคคลเหล่านี้ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งสำคัญของประเทศ และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาความร่วมมือหรือทำงานร่วมกับเยอรมนี 3. เป้าหมายทางวัฒนธรรม คือการสร้าง ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง เนื่องจากเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีวัฒนธรรมหลากหลายในอนาคต และ 4. เป้าหมายในการถ่ายโอนความรู้และเทคโนโลยี กล่าวคือการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญให้เป็นที่ปรากฏและยอมรับในเวทีสากล อาทิ การถ่ายโอนเทคโนโลยีทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ของเยอรมนีให้กับประเทศอื่น ๆ 5. เป้าหมายในทางวิชาการ คือการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อยกระดับองค์ความรู้หรือวิชาการเพิ่มมากขึ้น (Meyer, 2020)

บทความนี้ เขียนขึ้นด้วยวิธีการสะท้อนตนเอง (self-reflection method) ในฐานะผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐแห่งหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการสร้างความเป็นสากลในสถาบันอุดมศึกษาเป็นระยะเวลา 9 ปี โดยผู้เขียนมีมุมมองต่อการสร้างความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาว่า กระบวนการสร้างความเป็นสากล เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมให้ผู้คนมีส่วนร่วม ทั้งนักศึกษา คณาจารย์ เจ้าหน้าที่สนับสนุน และเสนอว่า การออกแบบกระบวนการสร้างความเป็นสากลที่ดีโดยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากสตรีศึกษา จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดเสมอภาคทางเพศและสร้างความเป็นพลเมืองโลกได้

แม้ว่าความรับผิดชอบงานด้านความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาจะมีระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2553-2562 และผู้เขียนไม่ได้มีภูมิหลังทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับการสร้างความเป็นสากล แต่ประสบการณ์ของผู้เขียน ตั้งแต่การมีประสบการณ์การศึกษาเล่าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเป็นสากลในต่างประเทศ การได้เข้าร่วมในชั้นเรียนในหลายรายวิชาของอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ ในหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาทิ รายวิชาทฤษฎีสตรีนิยม ตลอดจนประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งบริหารรับผิดชอบงานด้านการสร้างความเป็นสากล ล้วนแต่มีส่วนสำคัญต่อการ

ทำความเข้าใจเรื่องการสร้างความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนมีผลต่อการวางยุทธศาสตร์ฯ การกำหนดเป้าหมายของการสร้างความเป็นสากลตลอดจนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น

บทความนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการกล่าวถึงภูมิหลังของผู้เขียนผ่านเรื่องเล่า 3 เรื่อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของผู้เขียนในการทำความเข้าใจเรื่องการใช้กระบวนการพัฒนาความเป็นสากลเพื่อสร้างความเสมอภาคทางเพศ ส่วนที่ 2 นำเสนอกรอบยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาที่ผู้เขียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันร่างขึ้น โดยยุทธศาสตร์ฯ ได้กำหนดเป้าหมายสูงสุดของการสร้างความเป็นสากล คือ เพื่อการสร้างพลเมืองโลกโดยปลูกฝังค่านิยมของการเคารพในความแตกต่างและส่งเสริมความเสมอภาคด้วย ส่วนที่ 3 นำเสนอแนวทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากลให้บรรลุผลการสร้างความเป็นพลเมืองโลก โดยเน้นเรื่องการสร้างความเสมอภาคทางเพศ และส่วนที่ 4 คือการสรุปและการสะท้อนประสบการณ์การสร้างความเป็นสากลเพื่อความเป็นพลเมืองโลกที่ตระหนักถึงความเสมอภาคทางเพศ

ภูมิหลังของผู้เขียน อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ และเรื่องเล่าของโจ จอห์น และหน่วย

ภูมิหลังของผู้เขียน

ผู้เขียน ณ ขณะที่ยื่นบทความนี้เป็นผู้หญิงวัยกลางคนที่เคยเป็นผู้รับทุนรัฐบาล สาขาสตรีศึกษา ที่นับเป็นสาขาขาดแคลนในปี พ.ศ. 2540 ณ เวลานั้น ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีข้อริเริ่มในการพัฒนาหลักสูตรสตรีศึกษาในระดับปริญญาโทแล้ว ซึ่งกระบวนการร่างหลักสูตรเป็นความร่วมมือของคณาจารย์จากหลากหลายสาขาวิชา และหลากหลายสถาบัน เช่น สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มีอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์เป็นกำลังหลัก สาขาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ รองศาสตราจารย์เนืองน้อย บุญเนตร สาขา รัฐศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขา สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ทวีสิทธิ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล และคณาจารย์สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายใต้การนำของรองศาสตราจารย์วิระดา สมสวัสดิ์ หัวหน้าศูนย์สตรีศึกษา หากจะมองพัฒนาการของหลักสูตรสตรีศึกษาแบบเชื่อมโยง

โยงกับผู้เขียน จะเห็นได้ว่า การรับทุนของผู้เขียนได้มุ่งเป้าแต่แรกว่าจะกลับมาเป็นผู้สอนสตรีศึกษา ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมื่อเริ่มงานครั้งแรก ณ ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลังจากจบการศึกษาด้านแพศภาวะและการพัฒนา จากสหราชอาณาจักร ในปีพ.ศ. 2546 ผู้เขียนต้องรับผิดชอบงานสอนจำนวน 2 รายวิชาต่อภาคการศึกษา และทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้กับนักศึกษาในหลักสูตรสตรีศึกษารุ่นที่ 1 ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่ทำหายด้วยหลายเหตุผล

1. การศึกษาเล่าเรียนในสหราชอาณาจักร มีวัฒนธรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างจากการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาของไทย การเรียนการสอนในสหราชอาณาจักร เป็นการมอบหมายงานให้อ่าน และมีการพบปะในชั้นเรียนเพื่อถกเถียงแสดงความคิดเห็นกันเป็นประจำที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ในประเทศไทยใช้วิธีการสอนโดยมอบหมายงานให้อ่านเพิ่มเติม
2. การเรียนการสอนด้านสตรีศึกษาเป็นภาษาไทย เป็นเรื่องที่ทำหาย เนื่องจากผู้เขียนเรียนหนังสือโดยใช้ภาษาอังกฤษโดยตลอด การจะอธิบายให้ได้ใจความที่แม่นยำหรือการเลือกใช้คำภาษาไทยที่เหมาะสมมาแทนคำภาษาอังกฤษ เป็นเรื่องที่ยาก และบ่อยครั้งเป็นเรื่องที่ต้องอธิบายด้วยบริบทที่แตกต่างทางวัฒนธรรม
3. ประสบการณ์ของผู้เขียนเองซึ่งไม่ได้ทำงานในขบวนการเคลื่อนไหวมาก่อน และต้องสอนนักศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานพัฒนาสังคม และอยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวยาวนาน เป็นข้อท้าทายที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง เนื่องจากข้อจำกัดในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง ดังนั้น เพื่อบรรเทาข้อจำกัดและข้อท้าทายที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนจึงได้ร้องขออาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เขียนได้ร่วมสังเกตการณ์หรือร่วมเรียนด้วย ซึ่งหนึ่งในอาจารย์ที่กรุณาผู้เขียนมากคือ อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์

อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์

อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาสตรีศึกษา ผู้รับผิดชอบการเรียนการสอนวิชาทฤษฎีสตรีนิยม อีกทั้งอาจารย์ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกด้วย ภาพจำของผู้เขียนที่มีต่ออาจารย์ฉลาดชาย คือ อาจารย์จะมีหนังสือสตรีศึกษาอังกฤษ⁴ ที่กึ่งเปิดกึ่งปิดด้วยว่ามีดินสอดค์นหนาที่อ่านค้างไว้อยู่ในมือเสมอ

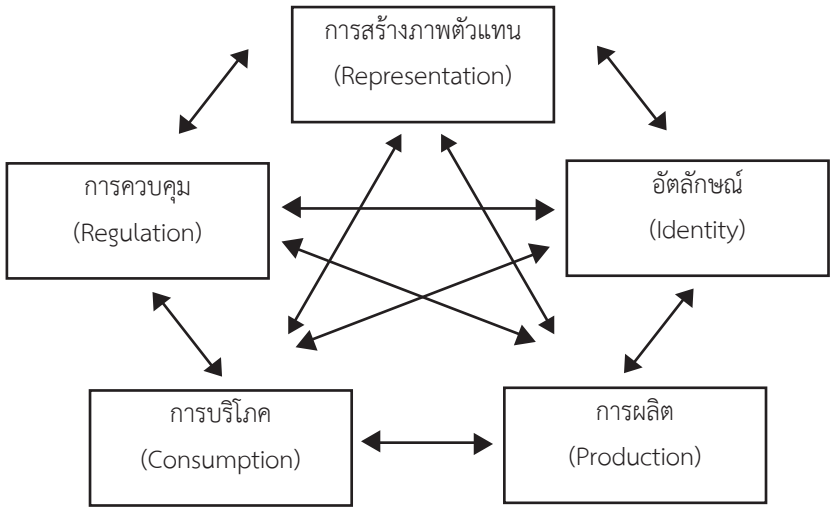
⁴ ในช่วงเวลานั้น หนังสือหรือตำราเรียนสตรีศึกษาที่เป็นภาษาไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งในภายหลังกศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิ ร็อกกีเฟลเลอร์ ให้ผลิตตำราสตรีศึกษา โดยการแปลบทความชิ้นสำคัญรวมทั้งหมด 7 เล่ม

อาจารย์ฉลาดชายอ่านเยอะด้วยว่าปรารถนากล่าวว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับทฤษฎีสตรีนิยมก็เป็นเรื่องที่อาจารย์ต้องเรียนรู้ด้วยเช่นกัน ภาพจำอีกภาพหนึ่งของอาจารย์ฉลาดชายคือการนั่งอยู่ในห้องสำนักงานเลขานุการศึกษาศูนย์สตรีศึกษาและนั่งเขียนเอกสารคำสอนเพื่อให้เจ้าหน้าที่จัดพิมพ์ โดยรวมตั้งแต่เปิดหลักสูตรฯ อาจารย์ฉลาดชาย เขียนเอกสารคำสอนต่อเนื่องกว่า 70 บทความซึ่งเผยแพร่อยู่ในเว็บไซต์ของศูนย์สตรีศึกษา⁵

ในชั้นเรียน อาจารย์ฉลาดชายใช้วิธีการบรรยายเป็นหลักและยกตัวอย่างประกอบให้นักศึกษาได้เข้าใจและเห็นภาพเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือเหตุการณ์สำคัญในอดีตหรือไม่เช่นนั้น ก็จะต้องคำถามเพื่อให้นักศึกษาได้คิดตามหรือสะท้อนประสบการณ์ของตัวเอง มีคำถามหนึ่งที่อาจารย์ฉลาดชายเคยถามในชั้นเรียนซึ่งส่งผลต่อวิธีการมองโลกของผู้เขียน และมีส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจเหตุผลในการสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นความเป็นพลเมืองโลกและความเสมอภาค

จากบทความอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง อาจารย์ฉลาดชาย (2556) ได้ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นทางสังคมในบริบทของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ และเวลาหนึ่ง ๆ อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และไม่เคยหยุดนิ่ง แข็งแรง ตายตัว หากแต่เกิดขึ้นและปรับเปลี่ยนไปตามสิ่งที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) อาจารย์ฉลาดชาย อ้างงานของ Hall, S. et.al. (1997) ว่าอัตลักษณ์ทั้งหลายถูกผลิตขึ้น (produced) ถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) ในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่มีการสร้างความหมาย (creating meaning) อยู่เสมอ ผ่านระบบของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งแห่งที่ที่เราสามารถนำไปสร้างอัตลักษณ์ของเราต่อไป

⁵ บทความของอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ที่เผยแพร่สามารถค้นเพิ่มเติมได้ที่ <http://wsc.oc.cmu.ac.th/womancenter/publication.php?lang=th&page=1>

ภาพที่ 1 วงจรแห่งวัฒนธรรม “Circuit of identity”
 ที่มา : Hall, S., 1997 อ้างใน ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2556)

เมื่อบรรยายถึงจุดนี้ อาจารย์ฉลาดชายก็ตั้งคำถามกับชั้นเรียน “พวกคุณรู้ไหมว่าอัตลักษณ์ของคุณคืออะไร” ถึงเวลานั้น ทุกคนในชั้นเรียนรวมถึงตัวของผู้เขียนเองกำลังครุ่นคิดอย่างหนัก แต่ก็ไม่มีใครตอบคำถาม ว่าแล้วอาจารย์ฉลาดชายก็เอ่ยขึ้นมาว่า “คุณไม่เข้าใจอัตลักษณ์ของตัวเองหรอก เว้นแต่คุณได้ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น” และการปฏิสัมพันธ์ที่ว่านี้ ต้องเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราต้องได้เปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนหรือความต่างของอัตลักษณ์ของเราและเขา และตั้งคำถามกับการสร้างภาพตัวตน ความหมายของอัตลักษณ์ต่าง ๆ แม้ว่าในความเป็นจริงแล้ว ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่เราก็มีอัตลักษณ์อื่น ๆ ทับซ้อนอยู่ด้วย ได้แก่ อัตลักษณ์ทางเพศ เพศภาวะ และเพศวิถี อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ความเป็นคนของชนชาติใดชาติหนึ่ง อัตลักษณ์ที่หลากหลายเหล่านี้ ถูกผลิตและสื่อผ่านสัญญาณ โดยแต่ละวัฒนธรรมจะสร้างสิ่งที่เป็นความหมายที่เข้าใจร่วมกัน ซึ่งหมายความว่า สิ่งที่น่าคิดว่าถึงมาอาจจะแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม ทั้งนี้ อาจารย์ฉลาดชายยังชี้ให้เห็นด้วยว่าวัฒนธรรมที่รองรับระบบสัญญาณเหล่านี้ก็ไม่ได้หยุดนิ่ง แม้กระทั่งความเป็นไทยเองก็มีการปรับเปลี่ยนแต่ละช่วงเวลาหรือแม้แต่ในเวลาเดียวกัน ความเป็นไทยก็มีความหลากหลายไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว หากแต่มีอัตลักษณ์ความเป็นไทยย่อย อาทิ ไทยโบราณ ไทย

สมัยใหม่ ไทยวัยรุ่น ซึ่งจะมีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และมีความหมายที่ต่างกัน

การสังเกตการณ์ในชั้นเรียนของอาจารย์ฉลาดชายก็คงเหมือนทุก ๆ คาบที่อัดแน่นไปทั้งเนื้อหาทฤษฎี ตัวอย่าง คำถามและบทสนทนา หากแต่ชั้นเรียนนี้กลับหวนย้อนกลับมาในห้วงความคิดของผู้เขียน เมื่อต้องเข้ามารับผิดชอบงานสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังเป็นการจุดประกายให้ผู้เขียนได้คิดว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของผู้คนที่มาจากต่างวัฒนธรรมจะนำไปสู่การตั้งคำถาม และการทำความเข้าใจความแตกต่างของอัตลักษณ์ สัญลักษณ์ ความหมาย การสร้างภาพตัวตน การผลิต การบริโภค และกำกับจัดการ และการปรับเปลี่ยนตัวเองทั้งวิถีคิดและการปฏิบัติอันจะนำไปสู่ความเห็นอกเห็นใจในความแตกต่างหลากหลายในอัตลักษณ์ของผู้อื่น และสร้างให้เกิดความเสมอภาคมากขึ้น

เรื่องเล่า 3 เรื่อง

โจ จอห์น และหน้อย เป็นเรื่องเล่า 3 เรื่องที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นทั้งประสบการณ์ตรงและอ้อมของผู้เขียน และเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้เขียนต้องกลับมาคิดทบทวนถึงชั้นเรียนเรื่องอัตลักษณ์ของอาจารย์ฉลาดชาย อันนำไปสู่การออกแบบยุทธศาสตร์ความเป็นสากลของมหาวิทยาลัย

โจ

ผู้เขียนเป็นผู้หญิงชนชั้นกลางที่เติบโตและรับการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกสตรีล้วน ซึ่งได้รับการบ่มเพาะกลุ่มเกลาเรื่องทางเพศแบบอนุรักษ์นิยม ถูกสอนให้รักกันवलสงวนตัว และให้คุณค่ากับการรักษาพรหมจรรย์ ตลอดจนถูกอบรมสั่งสอนเพื่อให้ครองตัวอยู่ในกรอบทางเพศที่ถูกต้องดีงาม (legitimate sex) ซึ่งหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ในเวลาที่เหมาะสม ภายใต้สถาบันการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายและประเพณี เป็นการแต่งงานระหว่างหญิงและชาย

แต่เมื่อผู้เขียนรับทุนรัฐบาลเพื่อศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ด้านเพศภาวะและการพัฒนา ณ มหาวิทยาลัยซัสเซ็กซ์ สหราชอาณาจักร ชั้นเรียนนี้มีวิธีการคัดเลือกนักศึกษาบนฐานของความหลากหลาย ทั้งความหลากหลายของประเทศของผู้สมัคร ภูมิหลัง เพศ เพศภาวะและเพศวิถี พื้นฐานทางวิชาการตลอดจนประสบการณ์การทำงานในชั้นเรียนของผู้เขียน มีเพื่อนในชั้นเรียนรวม 26 คน ซึ่งมาจาก 20 ประเทศ จากเกือบทุกทวีป ยกเว้นทวีปโอเชียเนีย (ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์) ในห้องเรียนวันแรก อาจารย์ให้แนะนำตัวเอง ซึ่งก็

วนไปจนเกือบครบครึ่งวงกลมที่เรา นั่งล้อมกันอยู่ แล้วก็ถึงคราวของโจ ผู้หญิงในชุดสีดำ ผมสั้นเลยหมามาิดหน่อย สีขาวจาง ๆ เป็นคลื่นแบบธรรมชาติ

โจแนะนำตัวเองว่า “สวัสดี ฉันชื่อโจ เป็นคนอเมริกัน ก่อนที่ฉันจะมาเรียนฉันทำงานเป็นผู้หญิงบริการ (sex worker) ที่อัมสเตอร์ดัม” ด้วยว่าทุกคนที่อยู่ในห้องล้วนแต่เป็นเพื่อนใหม่ และผู้เขียนเองก็ไม่ค่อยแน่ใจว่าได้ยินถูกต้อง จึงได้กระซิบถามเพื่อนญี่ปุ่นที่เคยทำงานเพื่อสิทธิของผู้หญิงบริการที่กรุงเทพฯ โจทำงานเพื่อสิทธิหญิงบริการใช้ไหม เพื่อนญี่ปุ่นหันมาตอบ “เปล่า โจทำงานเป็นผู้หญิงบริการ แต่ก็ทำงานเพื่อสิทธิหญิงบริการด้วย” เพียงวันแรกของการแนะนำตัว และความหลากหลายของผู้คนที่อยู่ในชั้นเรียน ทำให้ผู้เขียนตั้งคำถามกับความเข้าใจเรื่องความถูกต้องเหมาะสมต่งามทางเพศที่ผู้เขียนได้รับการอบรมสั่งสอนมาตลอดชีวิต หากจะสะท้อนเรื่องของโจ ผู้เขียนรู้สึกประหลาดใจด้วยว่ามีสมมติฐานว่ามีความเป็นสากลชุดหนึ่งในการมองเห็นเพศที่ถูกต่องต่งาม และการเป็นผู้หญิงบริการหากมองจากมุมมองอนุรักษ์นิยมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ซึ่งในภายหลังผู้เขียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมด้วยว่า โจแต่งงานกับเพื่อนเกย์เพียงเพราะต้องการสิทธิในการอยู่อาศัยใน สหราชอาณาจักร ทั้ง ๆ ที่ตัวเองมีคู่ชีวิตเป็นเลสเบียน ประสบการณ์ในชั้นเรียนของผู้เขียน ผ่านการกระตุ้นให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานและแนวคิดของผู้เรียน อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้โลกทัศน์ของผู้เขียนถูกเปิดกว้างขึ้น ไม่ตั้งสมมติฐานหรือตัดสินไว้ก่อน จัดพื้นที่เชิงความคิดให้กับสิ่งที่ผู้เขียนไม่รู้และวัฒนธรรมที่เรายังไม่เคยสัมผัสด้วย ตอนท้ายของการเรียน ผู้เขียนเรียนรู้ว่าวิถีการมองโลกและวิถีปฏิบัติของตัวเองถูกปรับเปลี่ยนเพื่อยอมรับสิ่งที่แตกต่างจากบรรทัดฐานเดิมของผู้เขียน

จอห์น

เมื่อผู้เขียนเริ่มรับผิดชอบในการสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัย กิจกรรมสำคัญอันหนึ่งคือการบริหารจัดการโครงการแลกเปลี่ยน จอห์นเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยคาทอลิกแห่งหนึ่งในยุโรป ตัวจอห์นเองมาจากทวีปแอฟริกาและการมาเมืองไทยเป็นการมาทวีปเอเชียเป็นครั้งแรกของจอห์นซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างมาก

ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ จอห์นต้องรับผิดชอบค่าที่พักเอง ซึ่งเขาได้ตัดสินใจเข้าพักในหอของนักศึกษาปริญญาตรี หมายความว่าเขาต้องอยู่ร่วมกับเพื่อนนักศึกษา “ชาย” อีก 3 คน ด้วยว่าจอห์นเป็นนักศึกษาปริญญาโท ความกังวลของเจ้าหน้าที่ส่วนวิเทศสัมพันธ์คือการปรับตัวของจอห์นกับนักศึกษาที่ต้องอยู่ในห้องร่วมกัน จึงได้มีการปฐมนิเทศเพื่อเป็นการ

เตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมการอยู่อาศัยร่วมกันให้จอห์นเพิ่มเติม นอกเหนือจากการปฐมนิเทศตามปกติ

หลังจากเจ้าหน้าที่ส่วนวิเทศสัมพันธ์ส่งจอห์นเข้าหอพัก เพียงไม่ถึง 15 นาที จอห์นก็กลับมาที่สำนักงานวิเทศสัมพันธ์ หน้าตาดี จอห์นถามย้าว่า เขาจะต้องอยู่ร่วมห้องกับนักศึกษาชายใช่หรือไม่ เพราะสิ่งที่เขาพบคือ เขาไม่เจอเพื่อนร่วมห้อง เพียงแต่เจอรองเท้า ส้นสูงของผู้หญิงจำนวนหลายคู่อยู่หน้าห้อง แลมนในห้องยังมีชุดผู้หญิงแขวนอยู่ในห้องด้วย เมื่อทราบเรื่องราว เจ้าหน้าที่ส่วนวิเทศสัมพันธ์ต้องอธิบายให้จอห์นเข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย พร้อมทั้งพยายามหาทางออกร่วมกับจอห์นว่าประสงค์จะทำอย่างไร ซึ่งจอห์นตัดสินใจที่จะพักในห้องนั้นต่อไป

ในช่วงท้ายของการแลกเปลี่ยน เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ได้พูดคุยกับจอห์นเพื่อให้เขาได้สะท้อนการเรียนรู้จากการอยู่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมที่แตกต่าง จอห์นเล่าว่าการที่ตัดสินใจอยู่ในห้องที่ถูกจัดสรรให้เขาตั้งแต่แรกและอยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีเพศวิถีที่ชอบผู้ชาย และแต่งหญิง ทำให้เขาเข้าใจเรื่องเหล่านี้มากขึ้น ใจกว้างขึ้นและเคารพความเป็นผู้ชายที่แต่งหญิงและรักผู้ชาย

หน้อย

หน้อยคือเจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการโครงการแลกเปลี่ยน ทั้งการประสานงานส่งนักศึกษาไปศึกษาในระยะสั้นในต่างประเทศ และการรับรองนักศึกษาแลกเปลี่ยนมาศึกษายังมหาวิทยาลัย หน้อยมีเพศวิถีเป็นหญิงรักหญิง ผมสั้นของหน้อยและวิธีการแต่งตัวของหน้อยทำให้คนที่พบเห็นรู้เกือบทันทีว่าหน้อยเป็นหญิงรักหญิงด้วยความที่หน้อยต้องรับ ประสานงาน จัดกิจกรรม ติดตามนักศึกษาแลกเปลี่ยนขณะที่เรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัย และนักศึกษาแลกเปลี่ยนจำนวนมาก มาจากประเทศมุสลิม ซึ่งไม่ค่อยคุ้นชินกับการที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่รักเพศเดียวกัน เมื่อผู้เขียนถอดบทเรียนเรื่องนี้กับหน้อย หน้อยสะท้อนว่าเธอตระหนักดีถึงความอิหฺลั๊กอิเล่ฮ์ของนักศึกษาแลกเปลี่ยนที่พบเธอเป็นครั้งแรก แต่หน้อยจะคอยสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเธอเองกับนักศึกษา เธอเลือกใช้วิธีการให้ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แต่หากจำเป็นเธอก็อธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน หน้อยมองว่าตัวเธอเองและอัตลักษณ์ของเธอ มีส่วนในการเสริมสร้างความเข้าใจของผู้คนที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม

เรื่องเล่าทั้งสามเรื่องของโจ จอห์น และหน้อย แม้ว่าจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ต่างกัน แต่ก็ชวนให้หวนคิดถึงคำถามที่อาจารย์ฉลาดชายเคยถามในชั้นเรียนว่า อัตลักษณ์

ของเราคืออะไร และเราจะเข้าใจอัตลักษณ์ของเราเมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของคนอื่น ตัวอย่างที่ยกมาทั้ง 3 ตัวอย่างเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการสร้างความ เป็นสากลและส่งผลไปในทิศทางที่ดีโดยรวม กล่าวคือส่งผลให้คนที่อยู่ในเรื่องเล่าไม่ตัดสิน ผู้อื่น สร้างพื้นที่ให้กับสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ เคารพวัฒนธรรมผู้อื่น และปรับตัวให้ก่อให้เกิดความ เสมอภาคมากยิ่งขึ้น

กรอบยุทธศาสตร์การสร้างความ เป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนทำงานอยู่ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชายแดน มีพรมแดนติดกับสองประเทศ คือประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีถนนเชื่อมต่อผ่านไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ภายใน 1 วันโดยรถยนต์ มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีอายุเพียง 20 ปี และก่อตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์ ของการเป็นศูนย์กลางการศึกษาให้แก่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งถูกจารึกไว้ เป็นหมายเหตุของการผ่านร่างพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2541 ความเป็น ศูนย์กลางการศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงนี้ อธิการบดีผู้ก่อตั้ง อธิบายความว่าหมายถึงการ สร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่ออนุภูมิภาค และทำหน้าที่ผลิตบุคลากรที่มี คุณภาพเพื่อพัฒนาประเทศในอนุภูมิภาค และมหาวิทยาลัยมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจ ระหว่างประชาชนในอนุภูมิภาคผ่านการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เนื่องประเทศในอนุภูมิภาค เพิ่งเปิดประเทศมาได้ไม่นาน ความเข้าใจผ่านการศึกษาจะถูกคาดหวังให้เป็นพื้นฐานของการ พัฒนาและสันติภาพ

ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยจึงได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็น สื่อตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง และมีการดำเนินงานภายใต้แนวคิด “New, Better, and Different” (ใหม่กว่า ดีกว่าหรือแตกต่าง) ซึ่งหมายถึงการเปิดหลักสูตร ที่มหาวิทยาลัยอื่นไม่ได้เปิด ดำเนินการอยู่แล้วหรืออาจมีความซ้ำซ้อนแต่ก็ทำให้ดีกว่าหรือแตกต่าง

เมื่อเข้ามารับผิดชอบงานสร้างความ เป็นสากลผู้เขียนถามคำถาม 4 คำถามต่อตัว เองอยู่เสมอ ได้แก่ 1. มหาวิทยาลัยมีตำแหน่งแห่งที่อย่างไร 2. มหาวิทยาลัยสร้างความ เป็นสากลเพื่อใคร 3. มหาวิทยาลัยสร้างความ เป็นสากลไปทำไม 4. มหาวิทยาลัยสร้างความ เป็นสากลได้อย่างไร และ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมที่ส่วนวิเทศสัมพันธ์ได้ส่งมอบไปยังสำนักวิชา ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ทำให้ทราบว่าเป็นเป้าหมายของความเป็นสากลของแต่ละสำนักวิชา มี ความแตกต่างกันในระดับหนึ่ง อาทิ สำนักวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศกำหนดเป้าหมายของ ความเป็นสากลว่าเป็นการทำให้บัณฑิตมีความพร้อมในการจ้างที่ใดก็ได้ในโลก (global

employability) แต่สำนักวิชาอุตสาหกรรมเกษตรมีเป้าหมายของความเป็นสากลคือการ
ผลิตบัณฑิตที่มีโลกทัศน์ที่เปิดกว้าง มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และสำนักวิชา สามารถผลิต
องค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับเป็นสากล เป็นต้น แนวทางในการดำเนินงานเพื่อเข้าสู่ความ
เป็นสากลเองก็มีความหลากหลาย บางสำนักวิชา ให้ความสำคัญไปกับการแลกเปลี่ยน
นักศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ในขณะที่หลาย ๆ สำนักวิชา จัดลำดับความ
สำคัญแก่การเชิญอาจารย์จากต่างประเทศมาร่วมจัดการเรียนการสอนหรือทำกิจกรรมทาง
วิชาการอื่น ๆ ในสำนักวิชา

หลังจากการสำรวจและเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารใน
ส่วนงานต่าง ๆ หัวหน้าส่วนงาน คณบดี นักศึกษาต่างชาติ ส่วนวิเทศสัมพันธ์จึงได้จัดทำ
ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัย ด้วยการสนับสนุนเชิงเทคนิคจาก
ผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับมหาวิทยาลัย ด้วยวิสัยทัศน์ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติกลุ่ม
น้ำโขง จึงได้กำหนดนิยามของความเป็นสากลดังนี้

“การผสมผสานพันธกิจในการเตรียมความพร้อมกำลังแรงงาน (ทั้งผู้บริหารระดับสูง
คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา) ให้สามารถดำรงชีวิต และสร้างคุณค่าแก่สังคมด้วย
ความรับผิดชอบ มีจริยธรรมและศีลธรรมอันดี เพียบพร้อมซึ่งประสบการณ์ภายในประเทศ
และต่างประเทศผ่านการแลกเปลี่ยนและข้ามวัฒนธรรมกับภาคีระหว่างประเทศและเครือข่าย”

กล่าวโดยสรุปคือ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความเป็นสากลคือการสร้าง
พลเมืองโลก กล่าวคือเป็นพลเมืองซึ่งมีทั้งความรู้ที่มีคุณภาพและทักษะทางวิชาชีพ ความ
สามารถในการทำงานในบริบทที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการมีทักษะในศตวรรษที่
21 แน่นนอนความเป็นพลเมืองโลกที่สามารถใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ต้องหมายรวมถึงความ
เคารพในความแตกต่าง และมีค่านิยมในการส่งเสริมความเสมอภาคในสังคม โดยเฉพาะความ
เสมอภาคทางเพศ

ภาพที่ 2 : ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัย
แหล่งที่มา: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2562

ภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการสร้างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เป็นพลเมืองโลกนั้น มีความจำเป็นที่ต้องผลักดันให้เกิดการเรียนการสอนที่มีความเป็นสากล ในที่นี้หมายถึงการทำหลักสูตรให้มีความเป็นสากลได้มาตรฐาน โดยการผลักดันให้มีการรับรองในระดับสากล การรับคณาจารย์ต่างชาติหรือเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติในชั้นเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความเป็นสากล ตลอดจนมีการอบรมเพื่อให้คณาจารย์พัฒนาการเรียนการสอนที่ส่งเสริมโลกทัศน์ที่มีความเป็นสากล นอกจากการเรียนการสอนแล้วยังจำเป็นต้องมีการกำหนดให้งานวิจัยสร้างความรู้ที่จำเป็นสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ความรู้ที่แก้ปัญหาข้ามพรมแดนหรือตอบโจทย์ทางสังคมด้านการพัฒนาของอนุภูมิภาค อีกสองส่วนที่สำคัญคือการสร้างทัศนคติ (Attitude) และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น มีความเป็นสากล ความเป็นพลเมืองโลก ความเคารพในความแตกต่างและค่านิยมความเสมอภาค โดยเฉพาะความเสมอภาคทางเพศ

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากลเพื่อการสร้างพลเมืองโลก และการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ

สำนักยุทธศาสตร์ต่างประเทศ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ออกหนังสือ “เส้นทางสู่ความเป็นสากล IZN: เติมเต็มความเป็นพลเมืองโลกอย่างมีคุณภาพ” โดยได้สร้างชุดคำถามไว้ให้กับผู้ที่ต้องทำงานสร้างความเป็นสากลให้กับสถาบันอุดมศึกษาได้สะท้อนกับตัวเองว่า มีมิติความเป็นสากลของสถาบันฯ อย่างไร ได้แก่

1. ความเข้าใจเรื่องความเป็นสากล
2. ทักษะคิดต่อความเป็นสากลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
3. การผูกโยงกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัย
4. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังกระบวนการสู่ความเป็นสากลในทุก ๆ ระดับ
5. การสร้างกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาความเป็นสากล
6. การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาความเป็นสากล
7. วิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีความเป็นสากล (การให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และการปลูกนิสัยการมีส่วนร่วม และร่วมอภิปรายแบบให้เหตุผล)
8. ความร่วมมือทางการวิจัยกับต่างประเทศ
9. บริการที่สนับสนุนผู้เรียนในการเข้าถึงความเป็นสากล
10. การส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนนักศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน (สำนักยุทธศาสตร์ต่างประเทศ, 2552)

เมื่อพิจารณาจากมิติการสร้างความเป็นสากลข้างต้น ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มักจะตอบว่าได้มีการพัฒนามิติความเป็นสากลในพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การเรียนการสอน ความร่วมมือทางวิจัยกับต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนนักศึกษา และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นสากล Darren McDermott (2013) ได้สำรวจความก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการสร้างและพัฒนาความเป็นสากลแล้วพบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่กิจกรรมการพัฒนานักศึกษาตามพันธกิจ แต่มักจะไม่มี การเชื่อมโยงอย่างเป็นกลยุทธ์กับวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของการสร้างความเป็นสากล

จากการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยของผู้เขียน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างพลเมืองโลก ทำให้ต้องมีการคิดเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในแง่ของกิจกรรม มหาวิทยาลัยอาจจะไม่ได้ทำอะไรที่แตกต่างจากสถาบันอื่น ๆ แต่สิ่งที่สำคัญคือกิจกรรมในการสร้างความเป็นสากลจำเป็นต้องทำอย่างเป็นระบบ และมุ่งเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุก ๆ กิจกรรมที่ทำได้ต้องมี 3 องค์ประกอบคือ 1. การกำหนดเป้าหมายร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยการตั้งคำถามให้ตระหนักถึงแง่มุมของการเป็นพลเมืองโลก ที่เข้าใจผู้คนที่มิภูมิหลังจากหลากหลายวัฒนธรรม ความหลากหลายทางเพศ เคารพในสิทธิมนุษยชน เคารพในกฎระเบียบที่เป็นที่ยอมรับ รับผิดชอบต่อสังคม และมี

ส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้คนที่มีความหลากหลายในความคิด มีคุณธรรมและจริยธรรม 2. การออกแบบกิจกรรมในการผนวกรวมการเรียนรู้การเป็นพลเมืองโลกผ่านปฏิสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ของคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 3. จัดให้มีการสะท้อนการเรียนรู้เพื่อผู้ที่เข้าร่วมฯ ได้ประเมินว่าตนเองบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไร โดยเฉพาะเป้าหมายการเป็นพลเมืองโลกและความเสมอภาคทางเพศ

จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการทั้งหมดเพื่อส่งเสริมความเป็นสากลสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ การส่งเสริมความเป็นสากลในต่างประเทศ (Internationalisation abroad) และการส่งเสริมความเป็นสากลในบ้าน (Internationalisation at Home) หมายความว่า การส่งเสริมความเป็นสากลโดยการเดินทางหรือแลกเปลี่ยนไปในต่างประเทศ และการสร้างให้เกิดความเป็นสากลในสถาบันโดยไม่ต้องเดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการสร้างความเป็นสากลแบบไหน ผู้ที่จัดกิจกรรมฯ สามารถออกแบบเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เพื่ออัตลักษณ์ของผู้คนที่แตกต่างกัน และด้วยการออกแบบที่มีเป้าหมายที่เฉพาะมุ่งสู่ความเป็นพลเมืองโลก ที่ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคทางเพศ

การสรุปและการสะท้อนประสบการณ์

เรื่องเล่าของโจ จอห์น และหน้อยที่ผู้เขียนได้สัมผัสผ่านประสบการณ์ของตัวเองทางตรงและทางอ้อม เป็นเรื่องเล่าที่สะท้อนให้เห็นสิ่งท้าทายฉลาดชาย รมิตานนท์ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้คนที่เราจะเข้าใจตัวเองมากขึ้น การปะทะสังสรรค์หรือปฏิสัมพันธ์กับอัตลักษณ์อื่น ซึ่งอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้น บริโภค ตีความผ่านภาพตัวแทน การให้ความหมาย และการกำกับควบคุมในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ได้ตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงและอัตลักษณ์ก็ปรับเปลี่ยนตามวงจรนี้อยู่เรื่อยไป และการปะทะสังสรรค์นี้ ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพื่อเข้าใจเท่านั้น แต่เป็นการทำความเข้าใจเพื่อสร้างให้เกิดสังคมที่เท่าเทียมมากยิ่งขึ้น

การสร้างความเป็นสากลจำเป็นต้องถามคำถามสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์อยู่เสมอ คำถามที่สำคัญที่สุดคือ เราจะสร้างความเป็นสากลไปทำไม สำหรับมหาวิทยาลัยที่มืองภาพใหญ่ว่าการสร้างความเป็นสากลเกิดขึ้นเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ เคารพกฎหมาย และเคารพความแตกต่างของผู้คนที่หลากหลาย และมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมที่สร้างความเป็นสากลจึงเป็นโอกาสที่เปิดขึ้นเพื่อให้ผู้คนที่ม้อัตลักษณ์ที่แตกต่างได้เรียนรู้และปรับตัวให้เกิดความเสมอภาคมากขึ้น โดยยึดโยงกับวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน พันธกิจและค่านิยมที่เอื้อต่อการดำเนินงานโดยรวม

อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมการสร้างความเป็นสากลต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และมีเป้าหมายที่ชัดเจน อย่างน้อย จำเป็นที่จะต้องกำหนดเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดพื้นที่เพื่อการปะทะสังสรรค์ และปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่มีความหลากหลายทางอัตลักษณ์และภูมิหลังทางวัฒนธรรม ตลอดจนมีการสะท้อนเมื่อดำเนินกิจกรรมแล้วเสร็จ การจะส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคทางเพศ จำเป็นต้องบรรจุไว้เป็นวาระเป็นการเฉพาะ เพื่อจะได้กำหนดไว้เป็นทั้งเป้าหมายและการสะท้อนการเรียนรู้ด้วย เมื่อดำเนินการเช่นนี้เป็นระบบ การสร้างความเป็นสากลจะเป็นช่องทางที่สำคัญในการสร้างความเสมอภาคในมิติต่าง ๆ รวมถึงความเสมอภาคทางเพศ

จากการใช้วิธีการสะท้อนตนเอง (self-reflection) ของผู้เขียน และการเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนรู้ในรายวิชาของอาจารย์ฉลาดชายกอบกับประสบการณ์ส่วนตัว และประสบการณ์การทำงาน ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างความเป็นสากลมีความเชื่อมโยงกับภารกิจในการสร้างความเสมอภาคทางเพศ และหากนักวิเทศสัมพันธ์และผู้รับผิดชอบด้านวิเทศสัมพันธ์มีความเข้าใจในความเชื่อมโยงนี้ ก็จะสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ตลอดจนกิจกรรมที่มุ่งสร้างความเป็นพลเมืองโลกที่เคารพในความเสมอภาคของผู้คน โดยเฉพาะความเสมอภาคทางเพศอย่างเป็นระบบ

บรรณานุกรม

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2556). อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2563 จาก http://wsc.soc.cmu.ac.th/womancenter/report_upload/0.21523100-1533827130.pdf.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2533). แผนอุดมศึกษา 15 ปี (2533-2547). สืบค้น 30 พฤษภาคม 2563 จาก http://www.mua.go.th/users/bpp/developplan/download/long_range_plan/longplan1_04.pdf.
- พรทิพย์ กาญจนนิตย์. (2563). *Internationalisation at Home (IaH) ความเป็นสากลทั่วทั้งสถาบันเกิดขึ้นได้ในสถาบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- พรทิพย์ กาญจนนิตย์. (2562). *เส้นทางสู่ความเป็นสากล IZN: เต็มเต็มความเป็นพลโลกอย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (2562). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาจารย์นานาชาติ*. เชียงราย : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- De Wit, H., Hunter, F., Howard, L., & Egron-Polak, E. (2015). *Internationalization of higher education*. Retrieved May 29,2020 from [www.europarl.europa.eu/Reg Data/.../IPOL_STU\(2015\)54037_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/Reg Data/.../IPOL_STU(2015)54037_EN.pdf)
- Hall, S. (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Hudzik, J.K (2011). *Comprehensive internationalization: From concept to action*. Amsterdam. NAFSA.
- Knight, J. (2004). Updating the definition of internationalization. International Higher Education. The Boston College Center for International Higher Education. Fall 2—3. (Number 33). Retrieved May 29,2020 from www.iau-aiu.net/sites/all/files/Updating%20th%20Defitiion%20of%20Internationalization%20Knight.pdf
- _____. (2008). *Higher education in turmoil. The changing world of internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers.

Kanjananiyot, P. & C. Chattianwong. (2018). The internationalization of Thai higher education over the decades: Formidable challenges remain!. In G. W. Fry (Ed.), *Education in Thailand: An old elephant in search of a new mahout* (pp.271-324). Gateway East: Springer Nature Singapore.

McDermott, D. (2013). Report on higher education internationalisation policy and strategy. Retrieved May 29,2020 from <https://drive.google.com/file/d/0B0tJlz-N98SraVloVHkxSFRnUWM/view>

_____. (2016). Report on internationalisation policy and strategy : Measurement of university internationalisation performance and relative improvement. Retrieved May 29,2020 from <https://drive.google.com/file/d/0B0tJlz-N98SrN3BycFhZUWWWZG8/view>

Meyer, P. (2020). Lecture note : Higher education strategy of Germany, delivered on the 22nd May, 2020 at Osnabruck University of Applied Sciences, Germany.

